

Анотація. В статті освітлені особливості використання рефлексивного підходу в підготовці майбутніх учителів початкових класів к естетичному вихованню молодших школярів в процесі проходження педагогічної практики. В змістовно-організаційній побудові педагогічної практики ми виходили з потребностей посилення естетичної спрямованості різних видів практики, забезпечення суб'єкт-суб'єктного, неперервного і творчого характеру підготовки кожного студента.

Ключевые слова: підготовка майбутніх учителів початкових класів, естетичне виховання, педагогічна практика, педагогічна рефлексія.

Summary. The article deals with the problem of using a reflective approach in training future teachers of primary school to esthetic education during teaching practice. In semantic-organizing structure of teaching practice as one of important component in forming readiness of future teachers to deep esthetic upbringing of junior pupils it is accented on the intensification of different kinds of practice; providing subject-subjective, continuous and creative nature of each student.

Key words: training future teachers of primary school, esthetic education, teaching practice, pedagogical reflection.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2015

Л. М. Баліка

ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ДОСВІДУ РОБОТИ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ

Анотація. В статті розглядаються методи і форми роботи шкільної бібліотеки у 60-91 рр. ХХ ст. з учнівською молоддю у процесі розвитку інтересу до читання. Зазначено, що сьогодні інтерес до книжки серед дітей різко знизився, що є тривожним фактом, адже читання безпосередньо пов'язане із становленням і розвитком особистості. Обґрунтовано, що ефективність бібліотечної роботи в школі пов'язана з тим, наскільки серйозно ведеться пропаганда літератури, що формує активну життєву позицію школярів, з науковим підходом до роботи, плануванням і розробкою перспектив, якісним комплектуванням фонду бібліотеки, використанням всіх можливостей форм і методів роботи шкільної бібліотеки з розвитку інтересу до читання в учнів.

Ключові слова: шкільна бібліотека, інтерес, інтерес до читання, методи, форми роботи.

Постановка проблеми. Відродження і розвиток національної школи, оновлення змісту освіти в Україні на основі історичних і культурних надбань українського народу викликало необхідність підвищення ефективності роботи шкільної бібліотеки, наповнення її діяльності новим змістом, пошуком активних форм і методів роботи шкільної бібліотеки з учнівською молоддю у процесі розвитку інтересу до читання.

Освіту в сучасній школі зорієнтовано на забезпечення школярів методами пізнання й аналізу теоретичних положень основ наук, оволодіння ними за допомогою нових способів мислення; оволодіння навичками систематичної роботи з джерелами інформації. Тому не випадково шкільна бібліотека повинна бути осередком культурно-пізнавального поступу дитини.

Шкільна бібліотека – єдине доступне джерело інформації для учнів, яке забезпечує їх інформаційними ресурсами, місце соціальних комунікацій, де зустрічаються учні різного віку, вчителі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання з історії бібліотек досліджували вітчизняні науковці (Н. Ашаренкова, Л. Гільманова, Т. Долбенко, В. Загуменна, В. Лутовінова, О. Матвійчук, В. Медведєва, В. Мозгова, Т. Новальська, Н. Новікова, П. Рогова, М. Сенченко, Г. Швецова-Водка та ін.). Розробкою проблеми інтересу до читання займалися В. Горєцький, С. Міхалков, А. Чалишева, аспекти проблеми формування школярів-читачів знайшли своє відображення в роботах І. Гудзик, Н. Лапшина, В. Науменко, О. Савченко, Н. Скрипченко, Г. Ткачук, О. Кушнір; розробкою проблеми інтересу до читання з психологічної точки зору займалися Н. Локалова, К. Ритова та ін.

Мета статті – проаналізувати методи і форми роботи шкільної бібліотеки у 60-91 рр. ХХ ст. з учнівською молоддю у процесі розвитку інтересу до читання з точки зору можливості їх використання у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Важливою подією в розвитку шкільної освіти було прийняття Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» (1958), який став підґрунтям для дій і для шкільних бібліотек, які свій план роботи складають на основі загального навчально-виховного плану роботи школи [3, с. 294]. Восьмирічні та середні школи стали основними типами шкіл, де особливу увагу приділяли молодому поколінню та його інформаційно-бібліотечному обслуговуванню.

Міністерство освіти УРСР вважало за доцільне упорядкувати діяльність шкільних бібліотек, активізувати їх зв'язок із бібліотеками системи Міністерства культури УРСР. Передбачалося також поліпшення діяльності шкільних бібліотек із вивчення читацьких

запитів, керівництва позакласним читанням учнівської молоді, проведення літературних конференцій, обговорення прочитаних книжок, диспутів тощо. Ці заходи були важливими ланками в системі виховної роботи бібліотек [1, с. 294].

На успішність учнів впливає дуже багато різноманітних факторів. Але одним із найважливіших серед них є вміння свідомо, правильно, виразно та швидко читати. Зауважимо, що читання або вміння дитини читати – це, насамперед, наявність інтересу до читання, до книг як до джерела пізнання.

Інтерес є могутнім засобом успішного навчання й виховання, необхідно умовою досягнення позитивних результатів. Інтерес – це вибіркове емоційно-пізнавальне ставлення особистості до предметів, явищ, подій навколишньої дійсності, а також до відповідних видів людської діяльності [2, с.5].

Вмінню читати систематично й осмислено дітей навчає школа, і настільки дитина привчиться читати залежить від того, наскільки майстерно шкільний бібліотекар разом із педагогами школи прилучає її до книги, вчить оволодівати мистецтвом літературного читання, закріплює читацькі навички, розширює діапазон читацького досвіду та знань. Дуже важливо, щоб виховання інтересу до читання було спільною працею бібліотекаря, вчителів та батьків.

В. О. Сухомлинський зазначав: «Інтерес до книжки, атмосфера любові й поваги до книжки не народжується стихійно або ж внаслідок керівних вказівок, ... джерелом культу книжки є колективна думка, колективні дискусії, бесіди, живі суперечки, захоплення» [5, с. 468].

Найважливішим завданням шкільної бібліотеки є індивідуальна робота з юними читачами, формування їх читацьких інтересів і виховання культури читання. Бібліотекар повинен добре знати кожного читача. У шкільних бібліотеках запроваджувалася добра традиція, для першокласників букварик дарувався на пам'ять про першу навчальну книгу.

Як правило, учні молодших класів приходять до бібліотеки кілька разів організовано, разом з учителем. Бібліотекар знайомиться з кожним учнем, з технікою його читання, виявляє обізнаність з літературою для даного віку тощо. Крім того, учитель характеризує кожного свого учня як читача.

Чітко спланована бібліотекою, згідно з віковими особливостями учнів, система бібліотечних уроків, котрі проводилися бібліотекарями спільно з вчителями була одним із можливим шляхів залучення школярів до книг, розвитку в них інтересу до читання.

Для того, щоб для учня читання книги стало потребою, необхідні більш цілеспрямовані форми роботи, які передбачали ряд важливих моментів: по-перше, щоб учень дізнався про книгу, її

існування, найбільш важливі її якості; по-друге, потрібно, щоб учень зацікавився настільки, щоб присвятити свій вільний час читанню; по-третє, потрібно, щоб читач знайшов книгу зрозумілою, а головне – цікавою, щоб книга зачепила його розум та почуття [6, с.18].

У тісному зв'язку з індивідуальною роботою з читачем бібліотека проводить масові заходи: огляди літератури, читання вголос, обговорення книжок, читацькі конференції, літературні ранки і вечори та ін.

Бібліографічні огляди – жива, дієва технологія популяризації літератури. Вони допомагають якнайкраще розкрити книжковий фонд бібліотеки, ширше популяризувати художню, науково-популярну, пізнавальну, довідкову літературу, періодичну пресу тощо [4, с.48].

Огляд книжок для дітей-читачів поєднується з виставкою і показом книжки, отже, він є одночасно і її рекомендацією. Слід подбати про те, щоб підібрана література відповідала віку й інтересам читачів. Огляд можна проводити в години обміну книжок, коли в бібліотеці збираються читачі певного класу; його можна провести і в класі й пов'язати з планом роботи класного керівника, учителів. Тема огляду залежить від завдань виховної роботи з конкретною групою читачів. До бесіди про науково-популярні книжки бібліотекар залучає учителів-предметників.

Учні, особливо молодшого віку, дуже люблять читання вголос.

Голосні читання – поширена технологія спілкування шкільного бібліотекаря з читачами молодшого шкільного віку [4, с. 48].

Слухаючи виразне читання, вони краще сприймають текст, не залишають без уваги жодного слова, жодної деталі. Виразне читання підсилює емоційний вплив твору на дитину, отже, збільшує виховний ефект прочитаного. Читання вчителя, бібліотекаря привчає учнів правильно вимовляти незнайомі слова, ставити наголоси тощо. У початкових класах читає здебільшого сам учитель. Це не означає, що бібліотекар не проводить голосних читань. Треба тільки не дублювати роботу в класі, а узгоджувати масові заходи з планами виховної роботи в класах.

Корисною формою масової роботи, зокрема з учнями середнього і старшого віку, є обговорення книжок.

Обговорення книг – це вільна дискусія, предметом якої є обговорення книги, колективний роздум, в якому учні беруть участь добровільно, з різним ступенем активності та ініціативи [4, с.49].

Обговорюється здебільшого твір, прочитаний самостійно, найчастіше повість для дітей. Можна також обговорити й оповідання, прочитане вголос, і цікаву статтю. Тематика творів для обговорення дуже різноманітна. Надруковано багато повістей і оповідань, що присвячені моральним, етичним проблемам. Обговорюючи такі книжки, діти міркують і над власними вчинками.

Аналізуючи твір для обговорення, бібліотекареві слід простежити, чи є в ньому проблема, ситуація, вчинок, які викличуть жвавий обмін думками, можливо суперечку. Якщо читачі байдужі до твору, якщо все в ньому надто просто, він не викличе жвавої бесіди, і обговорювати його не варто.

Якщо під час обговорення виникне дискусія, слід дати висловитися всім бажаним, а потім спільно знайти правильну відповідь на поставлене питання.

Читацька конференція – складна для школярів технологія. Вона вимагає від них високого інтелектуального рівня розвитку, залучення значної кількості літератури і її самостійного опрацювання, вміння визначити і поставити проблему, аргументовано виступати, узагальнювати проблему тощо [4, с.50]. Тому успішніше проходять конференції в VII-VIII класах. Конференція вчить висловлювати свої думки, відстоювати свою оцінку твору, героїв, їх вчинків. Темою читацької конференції може бути творчість одного письменника; її присвячують одній книзі; конференція може об'єднувати роботу над різними книжками, різними жанрами літератури, якщо їх пов'язує спільна тема. Такі тематичні конференції залучають читачів до опрацювання книжок, статей цікавої, актуальної тематики.

Визначаючи тему, бібліотекар радиться з вчителями, активом, враховує попит учнів на ті чи інші книжки. Визначивши тему конференції, шкільний бібліотекар добирає до неї художню літературу, критичні статті, матеріали про творчість письменника, довідкову літературу; пропагує цю літературу серед читачів під час видачі книжок, організовує огляд літератури, використовує засоби наочної пропаганди. Тільки широке читання учнями підібраних творів забезпечить успіх конференції.

Глибокий аналіз літератури і добре знання читачів допоможуть бібліотекарю підібрати цікаві теми для виступів, скласти план проведення конференції. Основні виступи на конференції треба готувати індивідуально з кожним читачем. Це не означає, що треба вимагати писаних текстів або писати за учня. Але розмова з читачем, ознайомлення з планом його виступу, підібраними прикладами, цитатами, потрібні.

Досвід показує, що самостійна робота учнів, якщо їм допомагати саме в такий спосіб, дає хороші наслідки. Діти вчать самостійно мислити, покладаються на своє розуміння питання, висловлювати власні думки, а не триматися шпаргалки. Якщо тема складна, свої виступи учні можуть підготувати в письмовій формі – у вигляді конспекту, реферату тощо.

«Подорож за книжками» – ще одна з цікавих форм масової роботи з юними читачами. Застосовують її найчастіше при

ознайомленні з науково-популярною літературою, хоч в кожній «подорожі» використовують і художні твори.

Оскільки така «подорож» уявна, засоби пересування можна обрати найфантастичніші – від «машини часу» до «дитячого всюдихода». Об'єктом подорожі може бути рідна країна, ті її куточки, які найбільш привертають увагу людей – передові підприємства, новобудови, а також інші країни. «Подорожувати» можна у далеке минуле, в майбутнє, можна цікавитися різними аспектами питання і, подорожуючи, наприклад, по країнах, ставити собі завдання – розширити знання з географії, ботаніки, зоології чи історії, культури, мистецтва, праці, побуту людей і т. д.

«Подорож за книжками» цікава читачам і тим, що має елементи гри, дає простір їх уяві, фантазії. Задовольняє «подорож» певною мірою й інтерес дітей до пригодницького жанру, оскільки в літературі про подорожі завжди багато несподіванок і пригод, що імponує прагненню дітей до всього незвичайного.

Організуючи «подорож за книжками», бібліотекар створює штаб гри з читачів-активістів. До штабу входить бібліотекар або учитель-предметник, якому найближча тема «подорожі». Штаб оформляє звернення до «мандрівників», рекомендує маршрути, опрацьовує списки літератури за кожним маршрутом і основні запитання, на які треба відповісти, намічає етапи гри – «привали» вказує, як оформити щоденник «подорожі», звіти «мандрівників», альбоми, фото, карти, листи тощо, перевіряє хід «подорожі», зрештою, признає і проводить заключний зліт.

Успішне проведення «подорожі» великою мірою залежить від самих керівників – від їх знання літератури, від уміння збудити фантазію, допитливість, активність дітей.

Висновки. Отже, ефективність бібліотечної роботи в школі пов'язана з тим, наскільки серйозно ведеться пропаганда літератури, що формує активну життєву позицію школярів, науковим підходом до роботи, плануванням і розробкою перспектив, якісним комплектуванням фонду бібліотеки, використанням всіх можливостей форм і методів роботи шкільної бібліотеки з розвитку інтересу до читання в учнів, які успішно використовувались у другій половині ХХ ст. Водночас зазначаємо, що екстраполяція досвіду роботи шкільних бібліотек 60-91 рр. ХХ ст. на сьогоднішній день є виправданою і сприяє ефективності роботи шкільних бібліотек в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Доркенгу Г. Державна політика з питань розвитку шкільних бібліотек за «Збірником наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР» (1947-1969) / Г. Доркену // Історія освітянських бібліотек

- України: Науковий збірник АПН України; ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; за Ред-кол.: П. І. Рогова (гол.), К. Т. Селіверстова (заст.гол.) та ін. – К.: Вирій, 2006. – 404с. – С. 294.
2. Друзь Б. Г. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання / Б. Г. Друзь. – К.: «Радянська школа», 1978. – 126 с.
 3. Любар О. О. Історія української педагогіки / О. О. Любар [та ін.] ; ред. М. Г. Стельмахович. – К.: [б.в.], 1999. – 356 с.
 4. Ситник Г. І. Шкільна бібліотека і бібліотечні технології / Г. І. Ситник – Рівне: РІПКП, 1997. – 200 с.
 5. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: в 5 т. – К.: Рад. шк., 1977. – Т. 4. – С. 393–626.
 6. Чирва А. Н. Формы массовой работы с книгой в школе. Методические рекомендации. / А. Н. Чирва. – М.: Всесоюзное добровольное общество любителей книги, 1982. – 18 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Dorkengu G. Derzhavna polityka z pytan' rozvytku shkil'nyh bibliotek za «Zbirnykom nakaziv ta instrukcij Ministerstva osvity URSS» (1947-1969) / G. Dorkengu // Istorija osvityjans'kyh bibliotek Ukraїny: Naukovyj zbirnyk APN Ukraїny; DNPB Ukraїny im. V. O. Suhomlyns'kogo; za Red-kol.: P. I. Rogova (gol.), K. T. Seliverstova (zast.gol.) ta in. – K.: Vyryj, 2006. – 404 s. – S. 294. (in Ukrainian)
2. Druz' B. G. Vyhovannja piznaval'nyh interesiv molodshyh shkoljariv u procesi navchannja / B. G. Druz'. – K.: «Radjans'ka shkola», 1978. – 126 s. (in Ukrainian)
3. Lyubar O. O. Istorija ukrajyn's'koyi pedahohiky / O. O. Lyubar [ta in]; red. M. H. Stel'makhovych. – K.: [b.v.], 1999. – 356 s. (in Ukrainian)
4. Sytnyk G. I. Shkil'na biblioteka i bibliotechni tehnologii' / G. I. Sytnyk – Rivne: RIPKPK, 1997. – 200 s. (in Ukrainian)
5. Suhomlyns'kyj V. O. Rozmova z molodym dyrektorom / V. O. Suhomlyns'kyj // Vybr. tv.: v 5 t. – K.: Rad. shk., 1977. – T. 4. – S. 393–626., S. 468 (in Ukrainian)
6. Chirva. A. N. Formy massovoj raboty s knigoy v shkole. Metodicheskie rekomendacii. / A. N. Chirva. – M.: Vsesojuznoe dobrovol'noe obshhestvo ljubitelej knigi, 1982. – 18 s. (in Russian)

Аннотация. В статье рассматриваются методы и формы работы школьной библиотеки в 60-91 гг. XX в. с учащейся молодежью в процессе развития интереса к чтению. Выявлено, что сегодня интерес к книге среди детей резко снизился, что является тревожным фактом, ведь

чтение непосредственно связано со становлением и развитием личности. Обосновано, что эффективность библиотечной работы в школе связана с тем, насколько серьезно ведется пропаганда литературы, которая формирует активную жизненную позицию школьников, с научным подходом к работе, планированием и разработкой перспектив, качественным комплектованием фонда библиотеки, использованием всех возможностей форм и методов работы школьной библиотеки по развитию интереса к чтению в учащихся.

Ключевые слова: школьная библиотека, интерес, интерес к чтению, методы, формы работы.

Summary: the article considers the methods and forms of work of school libraries in the 60-91s of the XX century with pupils in the process of the development of their reading interests. It is noted that nowadays the interest to read books among pupils has dramatically decreased, that can be defined as a worrisome fact, because reading is closely connected with the formation and development of a personality. It is shown that school develops pupils's ability to read systematically and intelligently, and how a pupil will develop his ability to read depends on the quality of school librarian and her cooperation with school teachers in the direction of attaching pupils to read books, to master the art of literary reading, to reinforce reading skills, to expand the range of reader's experience and knowledge. It is proved that the efficiency of library work in school is connected with the serious process of literary propaganda, that influences on forming pupils' active living position, with scientific approach to this kind of work, with planning and development the perspectives in this direction, with qualified staffing the library Fund, with the usage of possibilities of all forms and methods of school library in the development of pupils' reading interests.

Key words: school library, interest, interest in reading, methods, forms of work.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2015

Л. А. Бісовецька

УКРАЇНСЬКІ МУЛЬТФІЛЬМИ ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Анотация. Статтю присвячено проблемі впливу українських мультфільмів на моральне виховання дітей. Мультфільми впливають на формування в дітей соціально-моральних цінностей, первинних уявлень про добро і зло, закріплення зразків хорошої і поганої